עד דאמרי ליה הא [א]דאמר רב יהודה מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו לבתר דנפק אמר אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך שש עשרה אמה כאן חוץ לשש עשרה אמה: היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו (וכו'): בעא מיניה יעקב [ב]הדייבא מרב חסדא עצים של מי אמר ליה תניתוה [ג][א]שרשי אילן של הדיוט הבאין בשל הקדש לא נהנין ולא מועלין אי אמרת בשלמא בתר אילן אזלינן משום הכי לא מועלין אלא אי אמרת בתר קרקע אזלינן אמאי לא מועלין אלא מאי בתר אילן אזלינן אימא סיפא [ב]של הקדש הבאים בשל הדיוט לא נהנין ולא מועלין ואי בתר אילן אזלינן אמאי לא מועלין מידי איריא בגידולין הבאין לאחר מכאן עסקינן וקא סבר אין מעילה בגידולין רבינא אמר לא קשיא [ג]כאן בתוך שש עשרה אמה כאן חוץ לשש עשרה אמה: אמר עולא אילן הסמוך למצר בתוך שש עשרה אמה גזלן הוא ואין מביאין ממנו בכורים מנא ליה לעולא הא אילימא [ד]מדתנן [ד]עשר נטיעות המפוזרות בתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה כמה הוו להו תרי אלפין וחמש מאה גרמידי לכל חד וחד כמה מטי ליה מאתן וחמשין הא לא הוי דעולא ואלא [ה]מדתנן [ה]שלשה אילנות של ג' בני אדם הרי אלו מצטרפין וחורשין כל בית

בית

שהחזיקו בו רבים. לעשותו להן דרך אסור לקלקלו אע"פ שהוא של יחיד. ואנא נמי הא אחזיקי ליה: **לבתר דנפק**. רב פפא: **אמר**. רב הונא אמאי לא אמרי ליה: **בתוך שש עשרה אמה**. לאילן הויא חזקה דאילן אבל חוץ לשש עשרה אמה אין חזקתו חזקה שאע"פ ששרשיו מתפשטין כ"ה אמה אינן יונקין אלא בתוך ט"ז אמה סמוך לאילן וכדאמרינן לקמן ואנא (א) הוא חוץ לט"ז אמה קיימנא: [ו]**הדייבא**. דמן הדייב: **לא נהנין**. מדרבנן: **ולא מועלין**. אם נהנה לא מעל אלמא לא קדשי: **מידי איריא**. מסקנא דקושיא הוא. כלומר מכולה לאו איריא היא לא למשמע מינה בתר אילן ולא למשמע מינה בתר קרקע דטעמא משום דהנך שרשים גידולים הבאים לאחר שהוקדש האילן הוא ואיכא למ"ד במס' מעילה (יג.) אין מועלין בגידולין אפי' שרשי הקדש בשדה הקדש: לא נהנין אילטריכא ליה: **רבינא אמר ל"ק**. רישא דקתני בתר אילן אזלינן היינו בתוך ט"ז אמה וסיפא דקתני של הקדש באין בתוך של הדיוט לא מועלין היינו חוץ לט"ז: **גזלן הוא**. שיונק משדה חבירו: **ואין מביאין ממנו בכורים**. אין צריך להביא ממנו בכורים דבעינן אשר תביא מארצך (דברים כו): **עשר נטיעות מפוזרות בבית סאה**. לארכו ולרחבו כולן בשוה יונקות מכל בית סאה וכולם [ז] צריך להם ומותר לחורשו ערב שביעית עד ראש השנה שהלכה למשה מסיני הוא. ובית סאה חמשים אמה על חמשים אמה שחצר המשכן קרוי בית סאתים והוא מאה על חמשים: **כמה הוי להו**. בית סאה כי עבדת (ב) להו רצועה של אמה רוחב: **תרי אלפים וחמש מאה גרמידי**. שהרי יש כאן נ' רצועות של חמשים אמה ועולות לאלפים וחמש מאות אמה חלוק אותן לעשר אילנות תמלא צירוף קרקע יניקת כל אילן ואילן בין הכל מאתן וחמשין אמה אורך באמה רוחב: **הא לא הוי כדעולא**. דשיעור עולא נפיש דאמר דאילן יונק שש עשרה (ג) לכל צד הרי ל"ב על ל"ב עשה מהן רצועה אחת של אמה רוחב כאשר עשית מבית סאה תמלאנה של אלף וכ"ד אמה שהרי יש כאן שלשים ושתים רצועות כל אחת ואחת ל"ב אמה: **ואלא מדתנן שלשה אילנות**. גדולים שיונקים יותר מן הנטיעות ומפוזרין בבית סאה לארכו ולרחבו בשוה אע"פ [ה]שאינו של אדם אחד אלא של שלשה בני אדם מצטרפין להיות שדה אילן ולחרוש כל בית סאה בשבילן ערב שביעית עד עצרת כדין שדה אילן ואם לאו אין חורשין אלא כל אחד כדי צרכו דהיינו תחתיו וחוצה לו כמלא אורה וסלו והשאר הוי שדה הלבן ואין חורשין אותו אלא עד הפסח:

בית

עד דאמרי ליה הא דאמר רב יהודה מצר שהחזיקו בו'. תימה מאי מייתי מרב יהודה דרבים שאני דלאו הכי קשיא מתני' דקתני קוצץ ויורד ופירש ר"ח וריב"ס דרבים החזיקו במצריה דרב הונא וברשותו דאי לאו הכי אין חזקתו מועלת כדמשמע בהמניח (ב"ק דף כח. ושם) ואתא רב הונא וקא חפר ברשות הרבים וקוצץ שרשים דרב פפא ומשום הכי פריך מדרב יהודה דכיון שהחזיקו בו רבים אינו רשאי לחפור והא דקאמר אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך שש עשרה אמה וכו' ה"פ כלומר כי קאמר רב יהודה מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ה"מ תוך ט"ז אמה אבל חוץ לט"ז אמה מותר לקלקלו כיון שמניח ט"ז אמה כדין רשות הרבים ובסוף חזקת הבתים (לקמן דף ס:) דאסר רבי יוחנן לאדם שכנס תוך שלו להחזיר כתלים במקומן אע"ג דליכא רווחא כדמשמע[ט] התם אליבא דר"ל הכא איכא רווחא רווחא דקאמר התם (ד) שאינו סותם כל רשות הרבים אבל ליכא רווחא ט"ז אמה אבל אי איכא רווחא ט"ז אמה מודה רבי יוחנן דמותר לקלקלו ומחזיר כתלים למקומן כדאמר הכא ומיהו קשה מאי קאמר רב פפא אמרי ליה מכולהי מאי כולהי ומפרש ה"ר מנחם דמכולהי היינו מכל הני דתנן[י] אם האילן קדם לא יקוץ ספק כו' ולא יכלי ליה שהיה דומה אותו דמיירי באילן עצמו אבל השרשים יקוץ ור"ת מפרש דרב הונא היה קוצץ ולוקח השרשים לעצמו וא"ל רב פפא מאי האי כלומר למה אתה לוקח השרשים לעצמך א"ל דמגן קוצץ ויורד וכיון שבדין אני קוצץ כמו כן יהו העצים שלי ואמרי ליה מכולהי היינו הנהו דמייתי הכא והאי דמייתי לקמן שרשי אילן הדיוט הבאים כו' דמינה מוכח לקמן דהעצים שלו דקתני במתני' היינו של בעל האילן ולא יכלי ליה שדחה לו כדלדחי ליה לקמן עד דא"ל מרב יהודה כו' דנהי שלא תועיל חזקתי כחזקת רבים לענין שלא תהא רשאי לקוצצו לענין זה מיהא תועיל שיהו העצים שלי ומסיק אמאי לא אמרי ליה חוץ לשש עשרה יש להיות העצים שלי כדאמר רבינא לקמן כאן תוך שש עשרה כו':

אלא הבא בגידולין הבאין לאחר מכאן. ויש ספרים דגרסי מידי איריא הא בגידולין וכל זה מדברי המקשה כלומר על כרחך לא תוכל לפשוט מכאן דבגידולין הבאין לאחר מכאן איירי ואי בתר אילן אזלינן רישא אשמועינן דאין נהנין וסיפא אשמועינן דאין מועלין ואי בתר קרקע אזלינן רישא אשמועינן דאין מועלין וסיפא דאין נהנין בגידולין וא"ת ההיא בבא דאשמועינן דאין מעילה בגידולין לשמעינן של הקדש הבאין בשל הקדש דהוי רבותא טפי וי"ל דנקט הכי משום אידך בבא דאשמועינן דאין נהנין דהוי רבותא טפי שאין הכל של הקדש ור"ת לא גרים אלא והמתרץ הוא דקאמר הכי דמוקי סיפא דאין מעילה בגידולין והא דלא נקט דשל הקדש בשל הקדש משום דבעי למינקט דומיא דרישא דאין הכל דהקדש אלא חד דהקדש וחד דהדיוט אבל אי בתר קרקע אזלינן ורישא אשמועינן דאין מעילה בגידולין ליתני רישא של הקדש בשל הקדש דאין מיושב כל כך לומר תנא רישא אגב סיפא כמו תנא סיפא אגב רישא: **רבינא** אמר לא קשיא כאן תוך ט"ז כו'. רישא בתוך ט"ז אמה דבתר אילן אזלינן וסיפא חוץ לט"ז אמה דבתר קרקע אזלינן ואם תאמר וליתני אידי ואידי תוך ט"ז וליתני סיפא מועלין אי נמי אידי ואידי אחר ט"ז וליתני ברישא מועלין וי"ל דתנא הכי לאשמועינן דבתרוייהו בין בתוך ט"ז אמה בין חוץ לט"ז אמה לא נהנין ולא מועלין: **גזלן** הוא ואין מביאין ממנו בכורים. פי' ר"ח משום דאין מביאין גזל על גבי המזבח שנאמר אני ה' שונא גזל בעולה (ישעיה סא) וכתיב והבאתם גזול וגו' (מלאכי א) ולית לן דעולא דהא בהדיא פסקינן כרבי יוסי דאמר זה נוטע בתוך שלו כו' וא"ת לפירושו עולא כמאן סבר דכרבנן נמי לא הוי דרבנן לא בעו הרחקה אלא ד' אמות ולעולא שש עשרה אמה וי"ל דעולא הוי מוקי מתניתין בגוונא כדמוקי לה בריש פירקין ולהכי לא בעי אלא ד' אמות ומיהו קשיא לרבי יצחק דפריך לקמן לעולא מהקונה אילן וקרקעו מביא וקורא מאי לאו כל שהוא ומאי קושיא שאני התם שקנאו ולא הוה גזלן ונראה כפי' הקונטרס *דאע"ג דמותר לסמוך אין מביאין ממנו בכורים דבעינן אשר תביא מארצך ולקמן דאמר אילן הסמוך מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ לא קאמר שעל מנת כן הנחיל שיהא מותר לסמוך דבלאו הכי שרי אלא על מנת כן הנחיל שיהא חשוב כמו מארצך ויכול לומר (ה) אשר נתת לי: **עשר** נטיעות המפוזרות כו'. בסוכה (דף לד.) אמר עשר נטיעות וערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני ודוקא עשר לתוך בית סאה אבל פחות אין צריכין חרישה כל כך וכן נמי אם היו בבית סאה יותר מעשר נטיעות אין חורשין לפי שעומדין ליעקר:

כמה

עין משפט נר מצוה

צח א ב מיי' פ"ה מהל' מעילה הלכה ו:
צט ג מיי' שם ופי"ו מהל' שכנים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף ל:
ק ד מיי' פ"ג מהלכות שמיטין הל' ה סמג לאוין רסו:
קא ה מיי' שם הל' ב:

◆

רבינו גרשום

מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. ואבותי ואבות אבותי החזיקו בו כבמה שנים: לבתר דנפק רב פפא אמר רב הונא אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך שש עשרה. סמוך למיצר אם נטוע ויוצאין שרשין בתחת ונכנסין לשדה חבירו קוצץ ויורד וכאן חוץ לט"ז אמה שהרחיקו כדין ושוב נכנסין שרשיו בתחת לשדה חבירו אמר רב יהודה דאסור לקלקלו: **סיפא** הבאין בשל הקדש בשדה הקדש לא נהנין מהן מן השרשין לכתחלה (א) אבל הנהנה מהן כדין הקדש היינו דלא מועלין דבתר אילן אזלי דשל הדיוט הוא משו"ה מה שקוצצין מן השרשים יתן לבעל האילן: ושל הקדש. אילן הקדש: לעולם בתר אילן אזלי שרשים. ואמאי אין מועלין בסיפא משום דאותן השרשים של הקדש שבאין בשדה הדיוט בגידולין של הקדש הבאין לשדה הדיוט לאחר שהוקדש עסקינן ומשו"ה אין מועלין דקסבר אין מועלין בגידולין כו דאמר אבותי הקדישו [illegible]: ורבינא אמר. לעולם בתר אילן אזלינן ומשו"ה לא מועלין ודקא קשיא לך בסיפא אמאי לא אזלינן בתר אילן ומועלין הא לא קשיא דרישא דאיירי כשהוא בפחות מט"ז אמה סמוך למיצר אע"ג דאיכא למימר דיניק הוא משל הקדש לא מועלין דשרשין עיקר דקתני אילן של הקדש לא מועלין משום דחוץ מט"ז אמות הוא ונטע דליכא למימר דמשרשי הקדש הן כך מי שקוצץ אותן שרשים שהן לסוף ט"ז אמה אין מועלין. ומהאי דקתני העצים של מי אם בתוך ט"ז אמה חופר וקוצץ של בעל האילן ואם חוץ לט"ז אמה חופר וקוצץ הן של בעל (הקרקע): אמר עולא אילן הסמוך למצר של שדה חבירו בתוך ט"ז אמה. שרשיו יונקין משדה חבירו ואין מביא בפירותיו ביכורין דאין יכול לקרות את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לפי שיונק משדה אחרים: מנא ליה לעולא הא. דאילן יונק בכל צידיו עד שש עשרה אמה אילימא מדתנן במס' שביעית עשר

א) [צ"ל לכתחלה דאין הקדש אבל הנהנה מהן לא מועלין דבתר אילן אזלינן]: ב) כ"ה לשון הגמ' בפסחים דף נ: ע"כ:

מסורת הש"ס

א) ב"ק כח. לעיל יב. ע"ש ולקמן ס: ודף ק., ב) בס"י איתא הדייבא, ג) מעילה יג., ד) שביעית פ"א מ"ו, ה) [ב"ז] שם מ"ה, ו) בס"י מדייבא, ז) [וכולו רש"ם], ח) צ"ל שאינו, ט) צ"ל כדמשני התם. רש"ם, י) צ"ל ופסיל דתנן. רש"ם,

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה גזלן כו' דאע"ג דמותר לסמוך. עיין ברש"ם ריש בכורים:

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בתוך שש וכו' ואנא חוץ כצ"ל ותיבת הוא נמחק: (ב) ד"ה כמה וכו' כי עבדת ליה רצועה אחת של אמה: (ג) ד"ה הא לא כו' שש עשרה אמה לכל: (ד) תוס' ד"ה עד דאמרי ליה הא דאמר רב יהודה וכו' דקאמר התם היינו שאינו סותם: (ה) ד"ה גזלן וכו' ויכול לומר מן האדמה אשר נתת לי:

◆

מוסף רש"י

מיצר שהחזיקו בו רבים. שהפסידו ותקנוהו להילוך והכמלים ידעו ותקנו, אסור לקלקלו. דודאי לרבים מחל (רשב"ם לקמן ק.). שרשי אילן של הדיוט הבאין בשל הקדש לא נהנין ולא מועלין. דאזלינן בתר אילן ואילן כשל הדיוט קאי (מעילה יג.). של הקדש הבאין בשל הדיוט לא נהנין. הואיל ועיקרו קאי כשל הקדש (שם).

◆

רבינו גרשום (המשך)

נטיעות המפוזרין בתוך בית סאה לפי שהנטיעות הן בחזורות צריך לתקן ערב ששית הנכנסת לשביעית כדי שלא יתקלקלו לפי שאין חורשין בשביעית והוי חורשין כל בית סאה (שהן נטיעותיהן) בשבילן ל' יום קודם לראש השנה דהכי קי"ל ערב שביעית דהיינו שנה ששית הנכנסת בשביעית לא חורשין כלל כי אם שדה לבן עד הפסח ושדה אילן עד העצרת אבל שדה נטיעות שבחזורות ניתנו היו חורשין שלשים יום לפני ראש השנה כדכתיב בחריש ובקציר תשבות אם אינו ענין לשביעית עצמה שכבר נאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה וכו' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור תנהו ענין לחריש ולקציר של שנה ששית הנכנסת לשביעית שאינו רשאי לקצור ולחרוש לצורך שביעית ולא בשביעית לצורך שמינית אבל הני נטיעות כדי שלא יתקלקלו היו חורשין עד ראש השנה שנכנסת שביעית: